Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Tvari ir atspari vandens infrastruktūra ir tiekimo tinklai“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2023/C 349/14)

Pranešėjas **Thomas KATTNIG**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2023 1 25
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnio 2 dalis
	Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2023 6 26
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 7 13
Plenarinė sesija Nr.	580
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	199 / 10 / 17

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1. EESRK yra įsitikinęs, kad, atsižvelgiant į klimato krizę ir su ja susijusį vandens išteklių trūkumą, turi būti įgyvendintos visos būtinos priemonės, kuriomis galima sumažinti vandens nuostolius, teisingai skirstyti vandens išteklius ir užtikrinti tvarią vandentvarką. Švaraus ir įperkamo geriamojo vandens tiekimas žmonėms visada turi būti svarbiausias vandens paskirstymo ir naudojimo prioritetas, ypač vandens trūkumo atveju, ir jam turi būti teikiama pirmenybė vandens naudojimo pramonės, turizmo ir žemės ūkio sektoriuose atžvilgiu. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares laikytis teisėmis grindžiamo požiūrio visose vandens politikos srityse ir spręsti vandens nepritekliaus problemą, tokiu būdu siekiant suderinimo su Europos socialinių teisių ramsčiu. EESRK siūlo skatinti laikytis bendro požiūrio į vandens nepritekliaus problemos supratimą ES lygmeniu ir suformuluoti išsamią vandens nepritekliaus apibrėžtį, kad kiekviena valstybė narė galėtų parengti jos aplinkybes atspindinčią apibrėžtį, derančią su Europos apibrėžtimi.

1.2. EESRK mano, kad vandens tiekimas yra viešoji gėrybė, nes tuo pagrindinis dėmesys skiriamas interesui teikti geras, kokybiškas ir įperkamas paslaugas. Klimato krizės problemos ir būtinos investicijos į vandens infrastruktūrą reikalauja didelių išlaidų. EESRK pažymi, kad viešoji ir privati vandentvarka skiriasi, nes kiekvienoje iš jų galima rasti gerų ir blogų pavyzdžių. Privataus valdymo, kuris yra orientuotas į pelną, atveju gali būti sunku įvykdyti pagrindinį paslaugų visuotinumo reikalavimą, t. y. aptarnauti 100 % gyventojų. EESRK mano, kad, nepaisant griežtų finansinių ribų ir biurokratinių apribojimų, viešoji vandentvarka gali geriau užtikrinti visuotinę prieigą prie vandens ir nuotekų sistemų už prieinamą kainą ir taikant tinkamus kokybės standartus, ir ekosistemų atkūrimą bei apsaugą, taip pat siekiant užtikrinti būtinas investicijas į infrastruktūrą. EESRK pakartoja rekomendaciją [1] viešosios infrastruktūros investicijoms pradėti taikyti subalansuoto biudžeto taisyklę, taip išsaugant produktyvumą ir socialinį bei ekologinį pagrindą ateities kartų gerovei.

---

[1] Žr., pavyzdžiui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Planas „REPowerEU““ (COM(2022) 230 *final*) ir Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl „REPowerEU“ skyriaus ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2021/241, taip pat iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2021/1060, Reglamentas (ES) 2021/2115, Direktyva 2003/87/EB ir Sprendimas (ES) 2015/1814 (COM(2022) 231 *final* – 2022/0164(COD)) (OL C 486, 2022 12 21, p. 185), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Viešosios investicijos į energetikos infrastruktūrą – klimato problemų sprendimo elementas“ (nuomonė savo iniciatyva) (OL C 486, 2022 12 21, p. 67) ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Strateginė energetikos pertvarkos vizija siekiant sudaryti sąlygas ES strateginiam savarankiškumui“ (nuomonė savo iniciatyva) (OL C 75, 2023 2 28, p. 102) ir kt.

1.3. Vanduo yra būtinas gyvybei, jis yra bendroji gėrybė ir žmogaus teisė, kaip pripažįstama pirmojoje sėkmingoje Europos piliečių iniciatyvoje dėl teisės į vandenį („Right2Water“), kuri paskatino persvarstyti 2020 m. ES priimtą Geriamojo vandens direktyvą, įskaitant specialų straipsnį dėl prieigos prie vandens. Atsižvelgdamas į tai, EESRK rekomenduoja, kad ES priimtų ir stiprintų vandens koncesijos sutarčių reguliavimo sistemas siekiant užtikrinti prieigą prie vandens ir nuotekų sistemų už prieinamą kainą ir taikant tinkamus kokybės standartus, ir ekosistemų atkūrimą bei apsaugą, taip pat siekiant užtikrinti būtinas investicijas į infrastruktūrą. Sėkmingai įgyvendinus Europos piliečių iniciatyvą „Right2Water“, Direktyvoje 2014/23/ES ([2]) nustatytos išimtys vandeniui ir nuotekoms turi būti taikomos ir ateityje. EESRK taip pat prieštarauja bet kokiai prievolei liberalizuoti vandens ir nuotekų sektorius, ypač atsižvelgiant į klimato krizę.

1.4. Atsižvelgdamas į blogėjantį vandens išteklių paskirstymą, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad ekonomikoje, visų pirma daug vandens naudojančiuose žemės ūkyje ir pramonės šakose, turėtų būti siekiama mažinti vandens suvartojimą ir gerinti pakartotinį vandens naudojimą. Tam taip pat reikia nacionalinių ir ES reikalavimų ir rekomendacijų, kad būtų galima geriau reguliuoti vandens vartojimą ir sudaryti sąlygas veiksmingiau finansiškai remti vandens infrastruktūrą. EESRK ragina ES institucijas pradėti teikti pirmenybę vandens klausimui ir parengti ES mėlynąjį kursą.

1.5. EESRK yra įsipareigojęs stiprinti principą „teršėjas moka“, šalinti teršalus jų susidarymo vietoje, o ne iš nuotekų taikant baigiamojo etapo atliekų tvarkymo būdus. Į vandenį ir požeminį vandenį išleidžiamų teršalų kiekis turi būti visam laikui sumažintas, užtikrinant, kad geriamojo vandens tiekimas, nuotekų šalinimas ir valymas išliktų įperkami. Tikslingai gerinti nuotekų valymą, glaudžiai susiejant šiuos veiksmus su gamintojo atsakomybės sistema, kaip siūlo Komisija naujoje Nuotekų direktyvos redakcijoje, yra svarbus žingsnis ir EESRK jam pritaria, nors būtina užtikrinti, kad gamintojo atsakomybę perimančias organizacijas kontroliuotų valstybė ir kad visos investicijos į nuotekų valymo įrenginius būtų vykdomos nepriklausomai ir nesikišant gamintojų organizacijoms.

1.6. EESRK atkreipia dėmesį į didžiulius vandens telkinių plėtros ir priežiūros iššūkius, su kuriais susiduria savivaldybės. Siekiant spręsti šiuos klausimus, turėtų būti toliau plėtojamas ir iš esmės palengvinamas savivaldybių bendradarbiavimas, todėl EESRK ragina Komisiją išplėsti teisinę veiksmų laisvę, ypač viešųjų pirkimų teisės srityje.

1.7. Investicijomis į vandens ir nuotekų tvarkymą, kurių reikia tvariai, konkurencingai ir teisingai „mėlynajai pertvarkai“, turi būti tikslingai siekiama optimalaus aplinkos ir ekonominio išlaidų veiksmingumo, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamoms gyventojų grupėms. Pramonei, žemės ūkiui ir namų ūkiams skirtos mokslinių tyrimų, inovacijų ir informavimo kampanijos taip pat yra labai svarbios siekiant skatinti vandenį taupančią ekonomiką ir elgseną.

1.8. EESRK pabrėžia, kad dėl klimato krizės nyksta biologinė įvairovė ir šį procesą labiau skatina tokios priemonės kaip per šilto vandens recirkuliacija į upes. Į šias neigiamas tendencijas būtina atsižvelgti ateityje formuojant mūsų vandens infrastruktūrą, siekiant užtikrinti, kad šios problemos būtų sprendžiamos kaip įmanoma geriau, o ne būtų toliau skatinamos. Kartu reikia imtis visapusiškų priemonių, kad iki 2050 m. būtų pasiektas 1,5 °C tikslas.

1.9. EESRK siūlo Europos Komisijai pradėti Europos masto viešas konsultacijas, kuriomis, įvertinus Europos vandens poreikius, remsis būsimi ES mėlynojo kurso intervenciniai veiksmai.

([2]) 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/23/ES dėl koncesijos sutarčių suteikimo (OL L 94, 2014 3 28, p. 1).

2. **Bendroji informacija**

2.1. Vanduo yra gyvybiškai svarbus ir būtinas žmonėms, gamtai ir ekonomikos bei visuomenės veikimui. Didžioji vandens dalis naudojama žemės ūkyje (70 %), po to pramonėje (22 %) ir namų ūkiuose (8 %). Be to, vidutinės metinės išlaidos vandeniui ir sanitarijai visoje ES siekia 100 mlrd. EUR. Ši suma turėtų padidėti iki maždaug 250 mlrd. EUR, kad būtų laikomasi ES nuotekų valymo ir geriamojo vandens tiekimo taisyklių ([3]).

2.2. Norint ateityje turėti pakankamai vandens, reikės pagerinti vandens infrastruktūrą ir padidinti laikymo pajėgumus. Tam reikia įvairių priemonių – nuo lietaus vandens rinkimo cisternose, rezervuarų ir uždarų žiedinių vamzdynų statybos iki dirvožemio sandarinimo mažinimo, taip didinant dirvožemio kaupimo pajėgumą. Jei išsilieja įvairių rūšių vandens srautai, būtina pabandyti nukreipti ir saugoti perteklių kontroliuojamuose rezervuaruose. Protarpiais išilgai vandens srautų reikėtų užtikrinti buferinį pajėgumą, kad per tam tikrą laiką ištekėtų perteklinis vanduo ir būtų sumažintas perteklinis vandens kiekis. Būtina iš anksto pasirengti tokioms situacijoms investuojant į infrastruktūrą.

2.3. 2010 m. JT Generalinė Asamblėja žmogaus teisę į vandenį ir sanitarijos paslaugas aiškiai pripažino kaip atskirą teisę ([4]). Pirmieji žingsniai siekiant perkelti šią Direktyvoje (ES) 2020/2184 ([5]) išdėstytą teisę į nacionalinę teisę, kaip siūlo Komisija Direktyvoje 91/271/EEB ([6]) išdėstytoje nauja redakcija, yra neatidėliotini. Valstybės narės įsipareigoja iki 2030 m. pagerinti prieigą prie švaraus ir įperkamo geriamojo vandens ir sanitarijos paslaugų visiems žmonėms Europos Sąjungoje. Komisijos duomenimis ([7]), šiuo metu apie 10 mln. žmonių ES neturi galimybės naudotis sanitarine infrastruktūra. Valstybės narės turi deramai į tai atsižvelgti įgyvendinimo procese. Mėlynojo kurso iniciatyva siekiama toliau stiprinti šias pastangas.

2.4. Klimato krizė jau daro didelį poveikį pasaulinei vandentvarkai. Vienas iš akivaizdžiausių jos padarinių yra jūros lygio kilimas, dėl kurio į pakrančių zonas prasiskverbia vis daugiau vandens. Tuo pačiu metu daugelyje regionų mažėja upių ir požeminio vandens lygis. Dėl šios padėties didėja maisto trūkumas, nes gėlo vandens naudojimas auginant įvairius maistui skirtus produktus yra nepakeičiamas ([8]).

2.5. Dėl klimato krizės mažėja esami vandens ištekliai, kyla sausros ir džiūsta vandens telkiniai ([9]), šyla vandenynai ir nyksta buveinės, o tai turi pasekmių visai ekosistemai.

2.6. Vandens tiekimas yra gyvybiškai svarbus piliečiams ir yra mūsų ypatingos svarbos infrastruktūros dalis. Norint tiekti geriamąjį vandenį piliečiams, paprastai reikia energijos vandens siurbliams eksploatuoti. Geriamojo vandens tiekėjai jau naudoja antrines sistemas ir savo energijos ciklus, kad ir toliau tiektų geriamąjį vandenį žmonėms, jei nutrūktų elektros energijos tiekimas.

2.7. Pastaraisiais metais daugelyje Europos šalių vandens tiekimo ir nuotekų valymo paslaugos sugrąžintos savivaldybių kompetencijai. Visų pirma, neigiama paslaugų privatizacijos patirtis paskatino miestus ir savivaldybes grąžinti visuotinės svarbos paslaugas į viešųjų kompetencijų sritį. Mažesnės investicijos į infrastruktūrą, prastesnės darbo sąlygos, didesnės

([3]) https://www.aquapublica.eu/sites/default/files/article/file/20230310_Joint%20statement_EPR%20scheme.pdf
([4]) https://www.un.org/Depts/german/gv-64/band3/ar64292.pdf
([5]) 2020 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2020/2184 dėl žmonėms vartoti skirto vandens kokybės (OL L 435, 2020 12 23, p. 1).
([6]) 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos Direktyva 91/271/EEB dėl miesto nuotėkų valymo (OL L 135, 1991 5 30, p. 40).
([7]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/qanda_22_6281
([8]) https://wires.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/wat2.1633
([9]) *Europe's next crisis: Water – POLITICO*.

vartotojų išlaidos, kontrolės ir praktinės patirties praradimas dažnai buvo šalutinis privatizacijos proceso poveikis ([10]). Grąžinus šią veiklą savivaldybių kompetencijai, miestai ir savivaldybės gali vėl imtis politinių veiksmų, vykdyti demokratinę kontrolę ir daryti įtaką vandens tiekimo srityje ([11]).

2.8. Vanduo iš esmės yra politinis ir socialinis klausimas, kuriam spręsti būtinas ilgalaikis požiūris, kuris nesuderinamas su rinkimų ciklais, ir reikalauja didelių viešųjų sprendimų priėmėjų pastangų investicijų, eksploatavimo ir techninės priežiūros išlaidų srityse. Kad piliečiai galėtų visapusiškai vykdyti demokratinę kontrolę, jie turi suprasti vandens ciklą ir žinoti jo kainą.

3. **Bendrosios pastabos**

Visuomeninis vandens aspektas

3.1. Vanduo yra gyvybiškai svarbus, tačiau dėl klimato krizės vis labiau senkantis išteklius. Todėl EESRK ragina parengti ES mėlynąjį kursą siekiant didinti informuotumą apie šį gyvybiškai svarbų išteklių. EESRK rekomenduoja surinkti duomenis apie dabartinę vandens infrastruktūros padėtį ir vandens prieinamumą kiekvienoje valstybėje narėje, siekiant gauti naujausią informaciją apie esamos vandens infrastruktūros būklę ir nustatyti neatidėliotinus investicijų poreikius.

3.2. EESRK pabrėžia, kad vanduo yra ne paprasta komercinė prekė, o paveldėta gėrybė, kurią reikia tausoti ir saugoti ([12]). EESRK mano, kad visuotinė gyventojų teisė į aukštos kokybės geriamąjį vandenį ir sanitarines paslaugas už prieinamą kainą turėtų būti laikoma viešąja gėrybe, o ne tik preke, visapusiškai laikantis SESV 14 straipsnio ir prie ES sutarties ir SESV pridedamo Protokolo Nr. 26. Atsižvelgdamas į tai, EESRK rekomenduoja, kad ES priimtų ir stiprintų vandens koncesijos sutarčių reguliavimo sistemas siekiant užtikrinti visuotinę prieigą prie vandens ir nuotekų sistemų už prieinamą kainą, taikant tinkamus kokybės standartus ir ekosistemų atkūrimą bei apsaugą, taip pat siekiant užtikrinti būtinas investicijas į infrastruktūrą. Sėkmingai įgyvendinus Europos piliečių iniciatyvą „Right2Water“ ([13]), Direktyvoje 2014/23/ES dėl koncesijos sutarčių suteikimo nustatytos išimtys vandeniui ir nuotekoms taip pat turi būti taikomos ir ateityje visapusiškai laikantis SESV 14 straipsnio ir prie ES sutarties ir SESV pridedamo Protokolo Nr. 26. Atsižvelgdamas į klimato krizę, EESRK ypač prieštarauja bet kokiai prievolei liberalizuoti vandens ir nuotekų sektorių, ir veikiau ragina stiprinti visuotinės svarbos viešąsias paslaugas vandens ir kituose sektoriuose.

3.3. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares laikytis teisėmis grindžiamo požiūrio visose vandens politikos srityse ir spręsti vandens nepritekliaus problemą siekiant suderinimo su Europos socialinių teisių ramsčiu. EESRK siūlo skatinti laikytis bendro požiūrio į vandens nepritekliaus problemos supratimą ES lygmeniu ir suformuluoti išsamią vandens nepritekliaus apibrėžtį, kad kiekviena valstybė narė galėtų parengti jos aplinkybes atspindinčią apibrėžtį, derančią su Europos apibrėžtimi. Infrastruktūros plėtrai turėtų būti skiriamos viešosios lėšos, visų pirma išteklių neturintiems nekilnojamojo turto savininkams ir nepalankioje socialinėje padėtyje esančioms miesto ir kaimo vietovėms, kurioms reikia atnaujinti infrastruktūrą.

3.4. EESRK pabrėžia, kad teisinga pertvarka tai ne tik finansavimo klausimas, ja taip pat siekiama užtikrinti deramą darbą ir kokybiškas darbo vietas bei socialinį saugumą, išsaugoti ES įmonių konkurencingumą, o tam reikia specialių priemonių visais lygmenimis, taip pat regionų.

3.5. Vis daugiau ES regionų patiria vandens trūkumą ([14]). Ši padėtis rodo, kad reikia plėtoti atsparią vandens infrastruktūrą, visų pirma laikymo pajėgumus. Galimais vandens trūkumo atvejais, turi būti užtikrintas vandens tiekimas žmonėms ir pagrindinių jų poreikių tenkinimas, o ne vandens naudojimas pramonės, turizmo ir žemės ūkio sektoriuose.

([10]) Getzner, Köhler, Krisch, Plank (2018) – Galutinė ataskaita (ilgoji versija) *Vergleich europäischer Systeme der Wasserversorgung und Abwasserentsorgung* (liet. „Europinių vandentiekio ir sanitarijos sistemų palyginimas“). Informationen zur Umweltpolitik, p 197. https://emedien.arbeiterkammer.at/viewer/ppnresolver?id=AC15177626

([11]) https://www.epsu.org/search?f%5B0%5D=policies%3A56

([12]) 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus (OL L 327, 2000 12 22, p. 1), 1 konstatuojamoji dalis.

([13]) https://right2water.eu/

([14]) https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC133025

Tokį tiekimą turi užtikrinti valstybės narės. Tai būtina siekiant užkirsti kelią konfliktams dėl vandens, kuriuos jau matome kituose pasaulio regionuose. Todėl būtina skubiai parengti ES mėlynąjį kursą, be kita ko, siekiant daugiau dėmesio skirti vandens prieinamumui ir skirstymui ateityje, taip pat stiprinti mokslinius tyrimus ir inovacijas.

Vandens kokybė ir valymas

3.6. EESRK ragina geriau įgyvendinti prevencijos ir „teršėjas moka“ principus, taip siekiant pagerinti vandens kokybę ir perkelti išlaidas teršėjams, o ne vartotojams. Tam, kad būtų išvengta brangiai kainuojančio ir daug energijos reikalaujančio vandens valymui geriamajam vandeniui gaminti, požeminio vandens kokybė turėtų atitikti geriamąjį vandenį.

3.7. Visų pirma žemės ūkio, maisto ir pramonės produktai prisideda prie pasklidosios taršos nitratais ir pesticidais, o tai reiškia, kad požeminis vanduo dažnai nepasiekia geros cheminės būklės. Todėl žemės ūkio (pvz., BŽŪP), pramonės ir chemijos srities teisės aktai (pvz., Pesticidų reglamentas) turi būti parengti taip, kad nebūtų daromas neigiamas poveikis vandens ekosistemoms.

Vandens naudojimas ir švaistymas

3.8. EESRK atkreipia dėmesį į didžiulius iššūkius, su kuriais susiduria savivaldybės vandens plėtros ir priežiūros srityje. Siekiant spręsti šiuos klausimus, turėtų būti toliau plėtojamas ir iš esmės lengvinamas savivaldybių bendradarbiavimas, siekiant pagerinti vandens tiekimo ir sanitarijos rezultatus, vandens plėtrą ir priežiūrą bei užtikrinti ilgalaikį šių visuotinės svarbos paslaugų veiksmingumą kaimo vietovėse. Todėl EESRK ragina Komisiją išplėsti teisinę veiksmų laisvę, ypač viešųjų pirkimų teisės srityje.

3.9. Komisijos vertinimu, bendros naujos Nuotekų direktyvos redakcijos išlaidos sudaro daugiau kaip 3,8 mlrd. EUR per metus. Didžiąją šių išlaidų dalį turėtų padengti namų ūkiai ([15]), o tai dar labiau padidintų sanitarijos išlaidas, kurių naštą visų pirma pajustų labiausiai finansiškai pažeidžiamos visuomenės grupės. Todėl EESRK ragina išlaidas ir naudą paskirstyti taip, kad jos nekenktų namų ūkiams.

3.10. EESRK mano, kad reikia gerokai sumažinti vandens nuostolius, patiriamus dėl nuotėkio tinkluose, kai kuriose ES šalyse siekiančiuose daugiau kaip 20 % ([16]), taip pat vandens švaistymą žemės ūkyje, pramonėje, statybose ir turizmo sektoriuje. Šie sektoriai gali prisidėti prie sprendimų kūrimo intensyvinant mokslinius tyrimus ir inovacijas, susijusius su efektyvaus vandens naudojimo praktika, ir geriau panaudoti turimas žinias (pvz., naudoti lašelinio drėkinimo sistemas, auginti vandenį taupančias kultūras, stiprinti žiedinę ekonomiką, pritaikyti maisto gamybą prie vietos sąlygų ir kt.).

3.11. Informuoti piliečiai taupiau naudoja vandenį savo namuose. Todėl EESRK palankiai vertina tai, kad pagal ES teisės aktus namų ūkiams taikomi išplėsti reikalavimai dėl geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų pareigų informuoti.

Vandens keliai

3.12. Klimato krizė jau daro didelį poveikį vandens keliams. Visų pirma, žemas vandens lygis upėse, kritulių pobūdžio pokyčiai, vis dažnesni ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai ir kylantis jūros lygis daro poveikį prekių ir žmonių vežimui.

3.13. Farvaterių gylis mažėja, o uostų ir šliuzų infrastruktūrą reikia pritaikyti prie naujų aplinkybių. Tai reiškia, kad laivai patiria daugiau išlaidų ir ilgėja jų laukimo laikas, todėl lėtėja prekių vežimas.

([15]) Pasiskirstymas pagal *Impact Assessment:* 51 % namų ūkiai, 22 % viešosios išlaidos ir 27 % pramonė.
([16]) https://emedien.arbeiterkammer.at/viewer/ppnresolver?id=AC15249737

3.14. Reikia imtis priemonių uostų ir šliuzų infrastruktūrai pritaikyti ir laivybos kanalams bei maršrutams geriau planuoti, kad ateityje vandens transportas galėtų būti vykdomas saugiai ir veiksmingai.

3.15. EESRK mano, kad labai svarbu plėtoti ir geriau sujungti vandens kelius ES viduje. Taip pat reikėtų atsižvelgti į transporto įvairiarūšiškumą, kaip nurodyta nuomonėje TEN/764 ([17]).

Energetika

3.16. 2022 m. rugpjūčio mėn. padėtis energijos rinkose parodė, kad dėl klimato krizės nėra visiškai patikimų energijos šaltinių. Galima pastebėti sausrų poveikį hidroenergijos ir branduolinės energijos gamybai.

3.17. EESRK palankiai vertina pastangas naudoti hidroenergiją atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos gamybai ir saugojimui, tačiau pažymi, kad vandens trūkumas dėl klimato krizės daro ilgalaikį neigiamą poveikį elektros energijos gamybai ir saugojimui. Dėl to mažėja gamyba, o tai taip pat gali pakenkti elektros energijos tinklui. Reikėtų toliau sparčiai skatinti atsinaujinančiųjų energijos išteklių plėtrą, visų pirma saulės ir vėjo energijos sektoriuose, siekiant kompensuoti galimą hidroelektrinių gaminamos energijos trūkumą.

3.18. EESRK pažymi, kad transporto elektrifikacija taip pat gali padidinti vandens naudojimą, nes baterijų gamyboje naudojamiems elektrolitams reikia daug vandens. Todėl baterijų gamyklų steigimą reikia kruopščiai planuoti.

3.19. EESRK pažymi, kad atsinaujinantiesiems energijos ištekliams paprastai reikia mažiau vandens nei išgaunant ir perdirbant tradicinį iškastinį kurą, tačiau biokuras yra toks atsinaujinantis energijos šaltinis, kuriam gauti sunaudojama daug vandens. Augalų, auginamų biodegalų gamybai, drėkinimui ir perdirbimui reikia daug vandens, kuris turi būti tiekiamas naudojantis vandens infrastruktūra ir skirstomaisiais tinklais.

3.20. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad branduolinės energijos gamybai reikalingas didelis aušinimo vandens kiekis. Dėl klimato krizės kyla temperatūra ir kartu mažėja upių lygis. Kylant temperatūrai, dėl vandens trūkumo branduolinės elektrinės turi sumažinti savo eksploatacinius pajėgumus. Be to, išleidžiant pernelyg šiltą aušinimo vandenį padidėja deguonies kiekis upėse, o tai daro neigiamą poveikį vandens ekologijai ir biologinei įvairovei ([18]).

4. **Konkrečios pastabos**

4.1. EESRK kritiškai vertina tai, kad ES vandens politika nėra suderinta su kitomis ES politikos sritimis, ir ragina Komisiją ją tobulinti, kad būtų išvengta viena kitai prieštaraujančių priemonių ir priešingų tikslų.

4.2. EESRK palankiai vertina Komisijos sprendimą nauja redakcija išdėstyti Geriamojo vandens direktyvą, kuria siekiama kuo labiau sumažinti vandens nuostolius vandentiekio vamzdžiuose ([19]). EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad reikia imtis skubių priemonių ir viešųjų bei privačiųjų investicijų į vandens infrastruktūrą, kad būtų išvengta vandens nuostolių ir užtikrintas ilgalaikis pagrindinės vandens infrastruktūros atsparumas ir tvarumas. Vandens nuotėkiai turi būti laikomi ekstremaliosiomis situacijomis. Tokiais atvejais ekspertai ir įranga yra labai svarbūs siekiant greitai sustabdyti nuotėkius.

4.3. Viešojo sektoriaus atstovai, norėdami finansuoti infrastruktūros tikslus, nuolat susiduria su griežtais biudžeto reikalavimais, kurie ir yra didžiausia kliūtis. Vadinasi, turi būti siekiama, kad su ES žaliuoju kursu, energetine nepriklausomybe ir skaitmeniniu sektoriumi susijusiems projektams nebūtų taikomi reikalavimai, kurie tampa kliūtimi šioms viešosioms investicijoms. Todėl, remdamasis ankstesnėmis nuomonėmis ([20]), EESRK rekomenduoja subalansuoto biudžeto taisyklę taikyti viešosioms investicijoms.

([17]) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pakeisto pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Sąjungos transeuropinio transporto tinklo plėtros gairių, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2021/1153 bei Reglamentas (ES) Nr. 913/2010 ir panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1315/2013 (COM(2022) 384 *final*/2 – 2021/0420 (COD)) (OL C 75, 2023 2 28, p. 190).

([18]) https://www.dw.com/de/wie-k%C3%BChlen-hei%C3%9Fe-l%C3%A4nder-ihre-kernkraftwerke/a-49758541

([19]) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020L2184

([20]) Žr.1išnašą.

4.4. EESRK pritaria pasiūlymui persvarstyti Direktyvą 2006/118/EB ([21]) ir Direktyvą 2008/105/EB ([22]) ir nustatyti PFC bei mikroplastiko ribines vertes. Europos Audito Rūmų specialiojoje ataskaitoje pabrėžiamas nenuoseklus principo „teršėjas moka“ taikymas vandens sektoriuje, nepaisant didelių veiklos ir investicijų sąnaudų ([23]).

4.5. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad norint išlaikyti ir plėtoti tvarią ir atsparią vandens infrastruktūrą ir paskirstymo tinklus, reikia kvalifikuotos darbo jėgos ir, visų pirma, specialistų, ir kad būtina tinkamai valdyti žinias, t. y. vykdyti strateginę ir operatyvinę veiklą, kuri optimizuotų žinių panaudojimą. EESRK ragina sukurti reikiamas struktūras ir darbo sąlygas, kad šioje srityje nebūtų kliūčių ir būtų pakankamai specialistų, kurie galėtų įgyvendinti būtinas priemones.

4.6. EESRK pažymi, kad vykstantis skaitmeninimas vandens sektoriuje taip pat didina riziką duomenų saugumui ir duomenų apsaugai. Svarbu užtikrinti, kad surinktų duomenų tvarkymas atitiktų griežčiausias įmanomas duomenų apsaugos taisykles. Be to, kibernetiniam saugumui taip pat turi tekti svarbus vaidmuo vandens infrastruktūroje ir paskirstymo tinkluose, atsižvelgiant į didėjančias grėsmes, kurias kelia kibernetiniai išpuoliai prieš ypatingos svarbos infrastruktūros objektus.

4.7. Daugelyje valstybių narių geriamojo vandens gamybos ir paskirstymo, taip pat nuotekų tvarkymo ir vandens valymo įmonės menkai integruojamos arba visai neintegruojamos. EESRK mano, kad sutelkus vadovavimą ir valdymą vienos viešosios organizacijos rankose būtų galima sutaupyti lėšų ir padidinti veiksmingumą.

Briuselis, 2023 m. liepos 13 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Oliver RÖPKE

([21]) 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/118/EB dėl požeminio vandens apsaugos nuo taršos ir jo būklės blogėjimo (OL L 372, 2006 12 27, p. 19).

([22]) 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/105/EB dėl aplinkos kokybės standartų vandens politikos srityje, iš dalies keičianti ir panaikinanti Tarybos direktyvas 82/176/EEB, 83/513/EEB, 84/156/EEB, 84/491/EEB, 86/280/EEB ir iš dalies keičianti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2000/60/EB (OL L 348, 2008 12 24, p. 84).

([23]) https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_12/SR_polluter_pays_principle_LT.pdf